FORSVARSMINISTERIET
PERSONALESTYRELSEN

UNDERSØGELSE AF VÆRNEPLIGTSUDDANNELSEN, TRIVSEL OG KRÆNKENDE ADFÆRD 2023

Flyvevåbnet

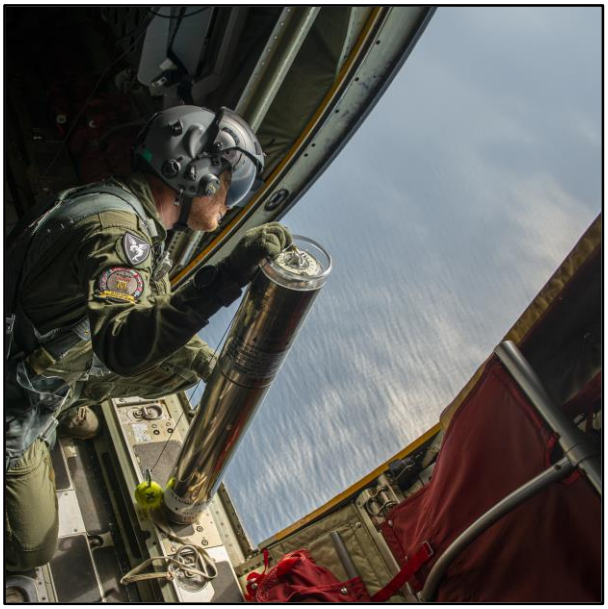

FORSVARSMINISTERIET
PERSONALESTYRELSEN

INDHOLD

Sammenfatning 1

Baggrund 3

Resultater fra værnepligtsundersøgelsen 2023 4
- Motivation for værnepligten 5
- Anbefaling af værnepligten 6
- Arbejdsevne i forhold til fysiske krav 7
- De værnepligtiges oplevelse af det fysiske niveau i værnepligten 8
- Sikkerhed i værnepligten 9
- Smerter i værnepligten 10
- Nærmeste befalingsmænd og kultur 11
- Krænkende adfærd i værnepligten 12
- Hjælpe- og støttemuligheder 18

Afsluttende bemærkninger 19

SAMMENFATNING

Undersøgelse af værnepligtsuddannelsen, trivsel og krænkende adfærd (herefter værnepligtsundersøgelsen) er gennemført i Flyvevåbnet i perioden fra den 8. november til den 15. december 2023. Resultaterne omfatter værnepligtige indkaldt i den pågældende periode.

Undersøgelsen, som er gennemført af Forsvarsministeriets Personalestyrelse (FPS), dækker områderne: Fysik og helbred, værnepligtsuddannelsen, nærmeste befalingsmænd, kultur på tjenestestedet, krænkende adfærd samt hjælpe- og støttemuligheder.

Resultaterne af værnepligtsundersøgelsen giver bl.a. følgende pejlinger på de værnepligtiges oplevelser af værnepligten:

I Flyvevåbnet er de hyppigste begrundelser for at søge værnepligten 'egen motivation' (78,3% af kvindelige værnepligtige, 80,0% af mandlige værnepligtige), anbefaling fra venner og familie (56,5% af kvindelige værnepligtige, 40,0% af mandlige værnepligtige) samt karrieremuligheder (21,7% af kvindelige værnepligtige, 40,0% af mandlige værnepligtige).

Endvidere viser værnepligtsundersøgelsen, at over halvdelen af de værnepligtige oplever, at de slår til og angiver, at deres arbejdsevne enten er virkelig god eller god (69,5% af de kvindelige værnepligtige og 84,0% af de mandlige værnepligtige).

Ved spørgsmål om sikker udførelse af arbejde i værnepligten, hvor udfaldsrummene spænder fra meget enig (positivt) til meget uenig (negativt), har hovedparten af de værnepligtige svaret, at de er enten meget enige eller enige.

De værnepligtige har svaret på 27 spørgsmål relateret til krænkende adfærd. De 27 spørgsmål består af 23 spørgsmål om uønsket seksuel opmærksomhed og chikane samt fire spørgsmål relateret til henholdsvis diskrimination, mobning, trusler om vold og vold.

34,8% af de kvindelige værnepligtige har svaret, at de har oplevet mindst én hændelse af uønsket seksuel opmærksomhed og chikane i løbet af deres værnepligt. Det samme gør sig gældende for 24,0% af de mandlige værnepligtige. For kvinder er de hyppigst forekommende hændelser, at de oplever blikke med seksuelle undertoner (26,1%), at der er talt nedsættende om kvinder/mænd (17,4%), og at skulle overpræstere pga. køn (17,4%). For mænd er de hyppigst forekommende hændelser, at de oplever uønskede seksuelle kommentarer (16,0%), uønsket fysisk kontakt med seksuelle undertoner (12,0%), samt at der er talt nedsættende om kvinder/mænd (12,0%).

16,7% af de værnepligtige angiver, at de har oplevet mindst én hændelse inden for områderne diskrimination, mobning, trusler om vold og/eller vold.

De værnepligtige svarer, at der oftest har været tale om en anden værnepligtig (50,0%), der har udøvet uønsket seksuel opmærksomhed og chikane samt diskrimination, mobning, trusler om vold og vold. Dernæst har det været en stuekammerat/lukafkammerat/stueformand (18,8%) eller en anden ansat på tjenestestedet (18,8%).

Ved spørgsmålet om hvem de talte med om hændelserne, svarer de fleste værnepligtige, at de enten har talt med en anden værnepligtig (75,0% kvindelige værnepligtige, 57,1% mandlige værnepligtige) eller andre (37,5% kvindelige værnepligtige, 42,9% mandlige værnepligtige).

Endelig viser værnepligtsundersøgelsen, at 82,6% af de kvindelige værnepligtige vil anbefale værnepligten i meget høj grad eller høj grad. Det samme gør sig gældende for 76,0% af de mandlige værnepligtige.

BAGGRUND

Værnepligtsundersøgelsen gennemføres hvert andet år som spørgeskemaundersøgelse på internettet. Dette er den tredje undersøgelse.

En væsentlig del af spørgerammen for 2023 undersøgelsen er ændret i forhold til de to forrige undersøgelser, hvorfor det kun i begrænset omfang er muligt at sammenligne med resultaterne fra disse undersøgelser.

Den anvendte spørgeramme til værnepligtsundersøgelsen består af i alt 71 spørgsmål og er sammensat af spørgsmål fra flere forskellige undersøgelser. Den består af 23 spørgsmål om uønsket seksuel opmærksomhed og chikane, som også anvendes i undersøgelsen for de fastansatte vedrørende kønskrænkende adfærd, spørgsmål fra afgangsundersøgelsen på værnepligtsuddannelserne samt spørgsmål om diskrimination, mobning, trusler om vold og vold fra arbejdspladsvurderingen (APV).

De 23 spørgsmål om uønsket seksuel opmærksomhed og chikane er udviklet af det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø (NFA) samt yderligere kvalificeret i dialog med KVINFO og Kvindelige Veteraner med to spørgsmål vedrørende krænkelser relateret til køn. Det er derfor muligt at sammenligne resultaterne fra nærværende rapport med undersøgelsen for de fastansatte vedrørende kønskrænkende adfærd.

De 23 spørgsmål om uønsket seksuel opmærksomhed og chikane er opdelt i tre kategorier – 'uønsket seksuel opmærksomhed', 'kønskrænkende adfærd' og 'seksuel tvang og bestikkelse'. Uønsket seksuel opmærksomhed kan fx dreje sig om uønskede tilnærmelser eller berøringer, mens kønskrænkende adfærd fx kan indebære sjofle eller nedsættende kommentarer om kvinder eller mænd, eller man kan opleve sig ekskluderet fra aktiviteter på grund af køn eller seksualitet. Seksuel tvang kan fx være, at man afkræves seksuelle handlinger til gengæld for en belønning, at man udsættes for voldtægt eller voldtægtsforsøg, eller at man er taget på (gramset på) mod sin vilje.

Formålet med værnepligtsundersøgelsen er at få temperaturmålinger på de værnepligtiges oplevelse af deres arbejdsmiljø, og samtidigt en indikation på om de igangsatte forebyggelsesinitiativer virker efter hensigten i forhold til at styrke de værnepligtiges arbejdsmiljø.

RESULTATER FRA VÆRNEPLIGTSUNDERSØGELSEN 2023

Tabel 1 viser antal respondenter i værnepligtsundersøgelsen blandt værnepligtige på værnepligtsuddannelserne i andet halvår 2023 opgjort for Flyvevåbnet.

Tabel 1 – Antal respondenter i værnepligtsundersøgelsen 2023

Deltagelse		Flyvevåbnet
Total	Respondenter	48
	Procent af antal inviterede	82,8%

I de følgende underafsnit præsenteres resultater af de værnepligtiges svar på spørgsmål vedrørende motivation for værnepligten, anbefaling af værnepligten, arbejdsevne i forhold til fysiske krav, oplevelse af det fysiske niveau i værnepligten, sikker udførelse af arbejde i værnepligten, smerter i værnepligten, nærmeste befalingsmænds rolle og kulturen på tjenestestedet, krænkende adfærd samt hjælpe- og støttemuligheder.

Motivation for værnepligten

Figur 1 viser en oversigt over de værnepligtiges motivation for at søge ind som værnepligtig. For både kvinder og mænd er det hyppigste svar 'egen motivation' (78,3% af kvindelige værnepligtige, 80,0% af mandlige værnepligtige). Dernæst er det en anbefaling fra venner og familie (56,5% af kvindelige værnepligtige, 40,0% af mandlige værnepligtige) samt karrieremuligheder (21,7% af kvindelige værnepligtige, 40,0% af mandlige værnepligtige).

Figur 1 – Hvad har motiveret dig til at søge ind som værnepligtig? - opgjort på køn[1]

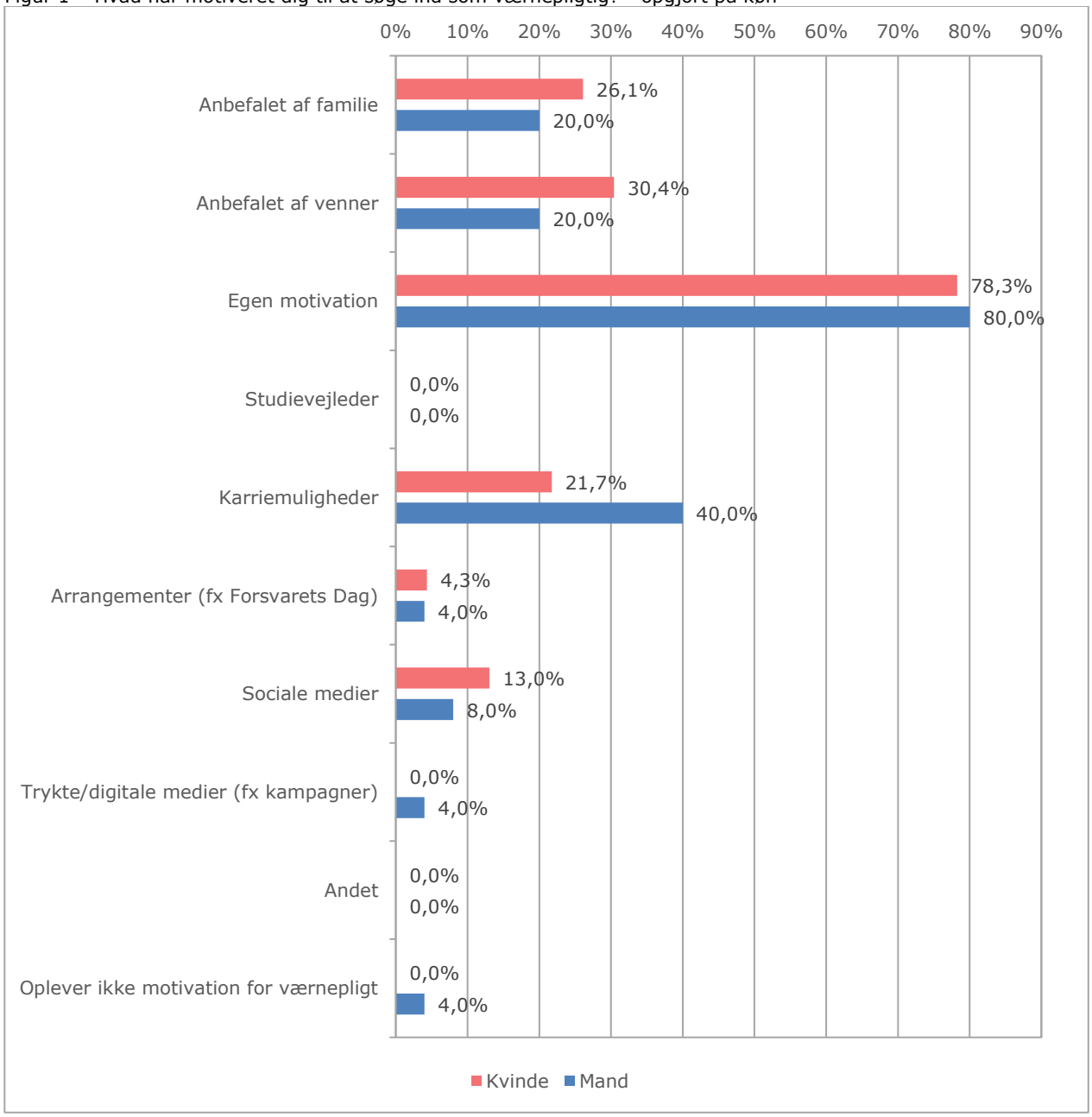

[1] Det har været muligt for de værnepligtige at afgive flere svar. Procenterne er beregnet ud fra henholdsvis det antal kvinder og mænd, der har svaret på spørgsmålet, divideret med antallet af henholdsvis kvindelige og mandlige værnepligtige deltagere. Med mindre andet er nævnt, gør denne beregningsmetode sig gældende for alle procenter i rapporten.

Anbefaling af værnepligten

Figur 2 viser en oversigt over i hvilken grad de værnepligtige vil anbefale værnepligten. 82,6% af de kvindelige værnepligtige vil anbefale værnepligten i meget høj grad eller høj grad. Det samme gør sig gældende for 76,0% af de mandlige værnepligtige.

Figur 2 – I hvilken grad vil du anbefale andre at søge ind som værnepligtig? - opgjort på køn

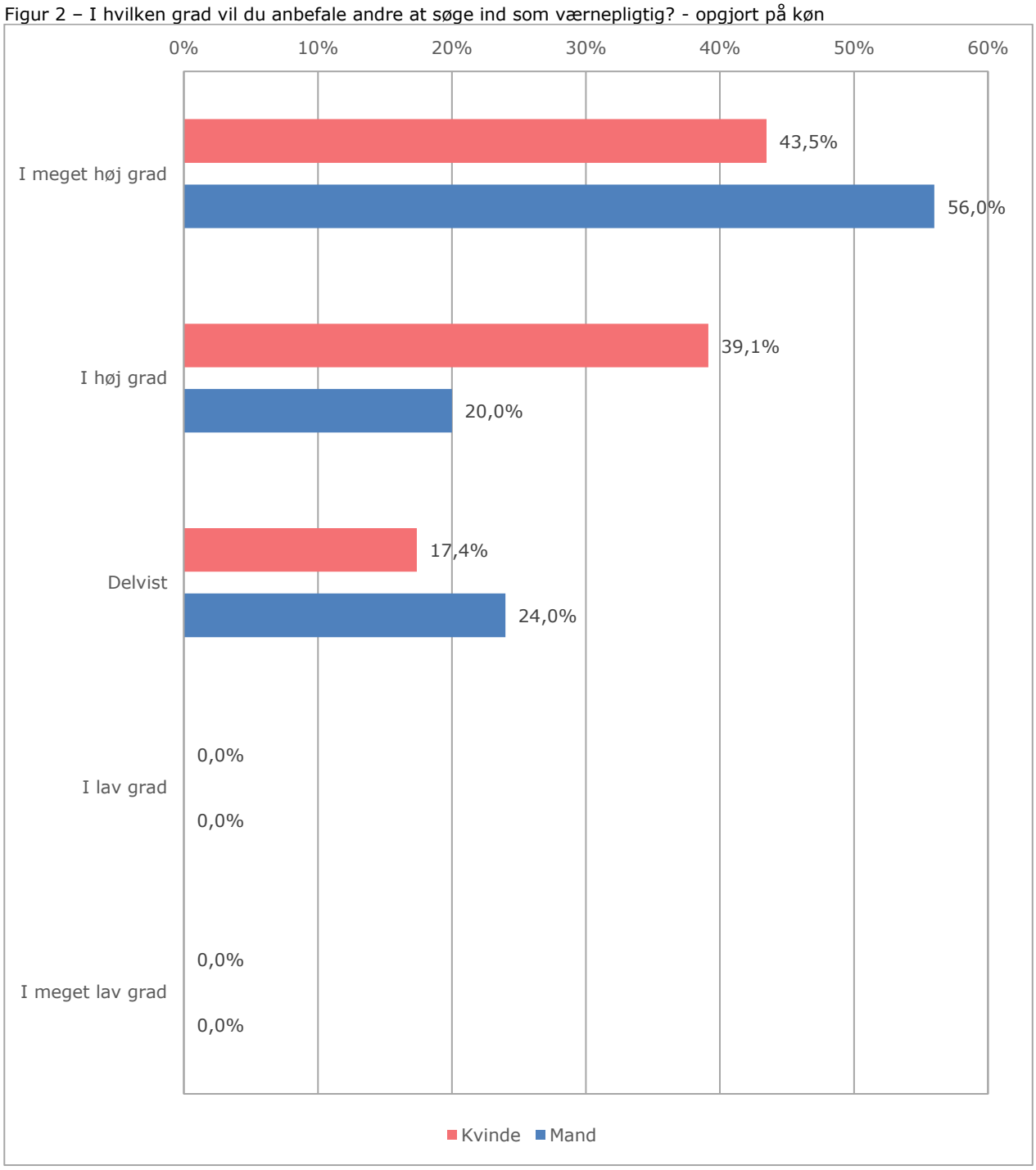

Arbejdsevne i forhold til fysiske krav

Figur 3 viser en oversigt over de værnepligtiges oplevelse af arbejdsevne i forhold til de fysiske krav, som stilles i værnepligten.

Over halvdelen af de værnepligtige oplever, at de slår til og angiver, at deres arbejdsevne enten er virkelig god eller god. Cirka en fjerdedel af de mandlige værnepligtige oplever, at deres arbejdsevne er virkelig god, mens cirka en fjerdedel af de kvindelige værnepligtige oplever, at deres arbejdsevne er nogenlunde.

Figur 3 – Hvordan vurderer du din nuværende arbejdsevne i forhold til de fysiske krav i værnepligten? - opgjort på køn

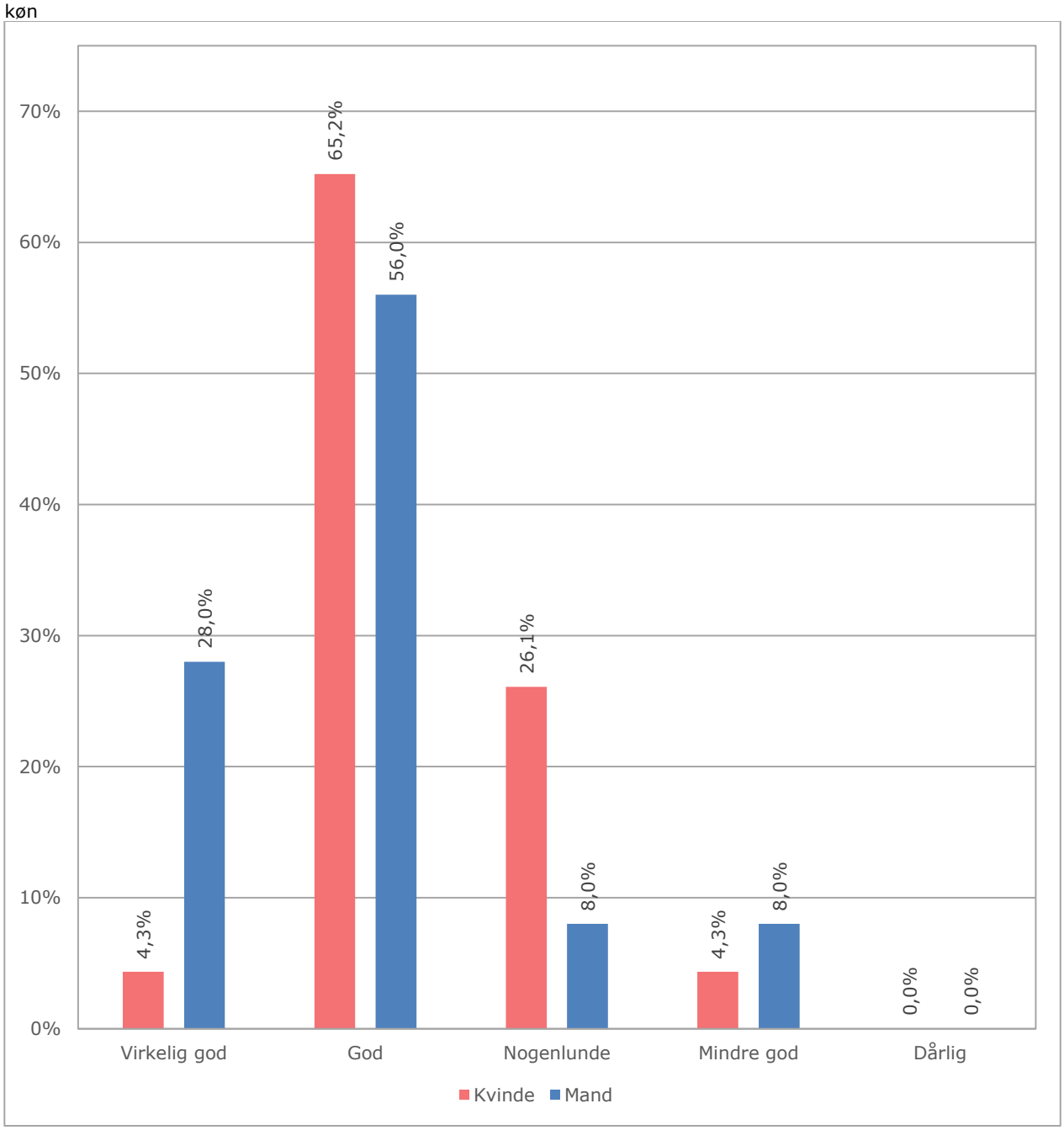

De værnepligtiges oplevelse af det fysiske niveau i værnepligten

Figur 4 viser en oversigt over de værnepligtiges oplevelse af det fysiske niveau i værnepligten.

På en skala fra 0 til 10, hvor 0 slet ikke er hårdt, og 10 er maksimalt hårdt, oplever en stor andel af de kvindelige og mandlige værnepligtige det fysiske niveau i værnepligten på mellem 5 og 7 - dvs. middel til lidt over middel hårdt.

Figur 4 – Hvor fysisk hårdt opfatter du normalt din værnepligt? - opgjort på køn

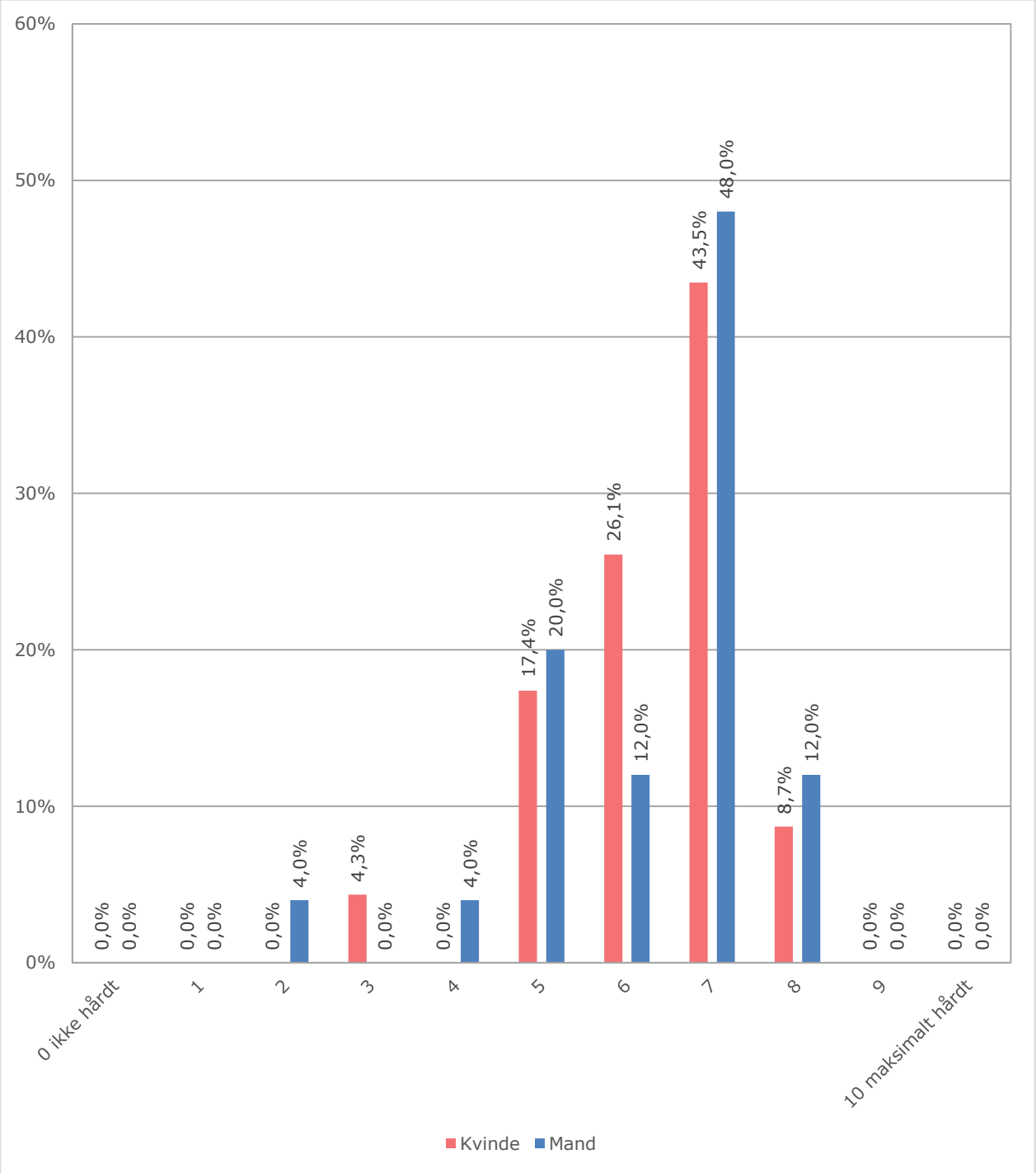

Sikkerhed i værnepligten

Figur 5 viser en oversigt over, hvad de værnepligtige har svaret på spørgsmål om sikker udførelse af arbejde i værnepligten. Hovedparten af de værnepligtige er enten meget enige eller enige i udsagn om sikkerhed i værnepligten.

Figur 5 – Sikkerhed i værnepligten - opgjort på køn

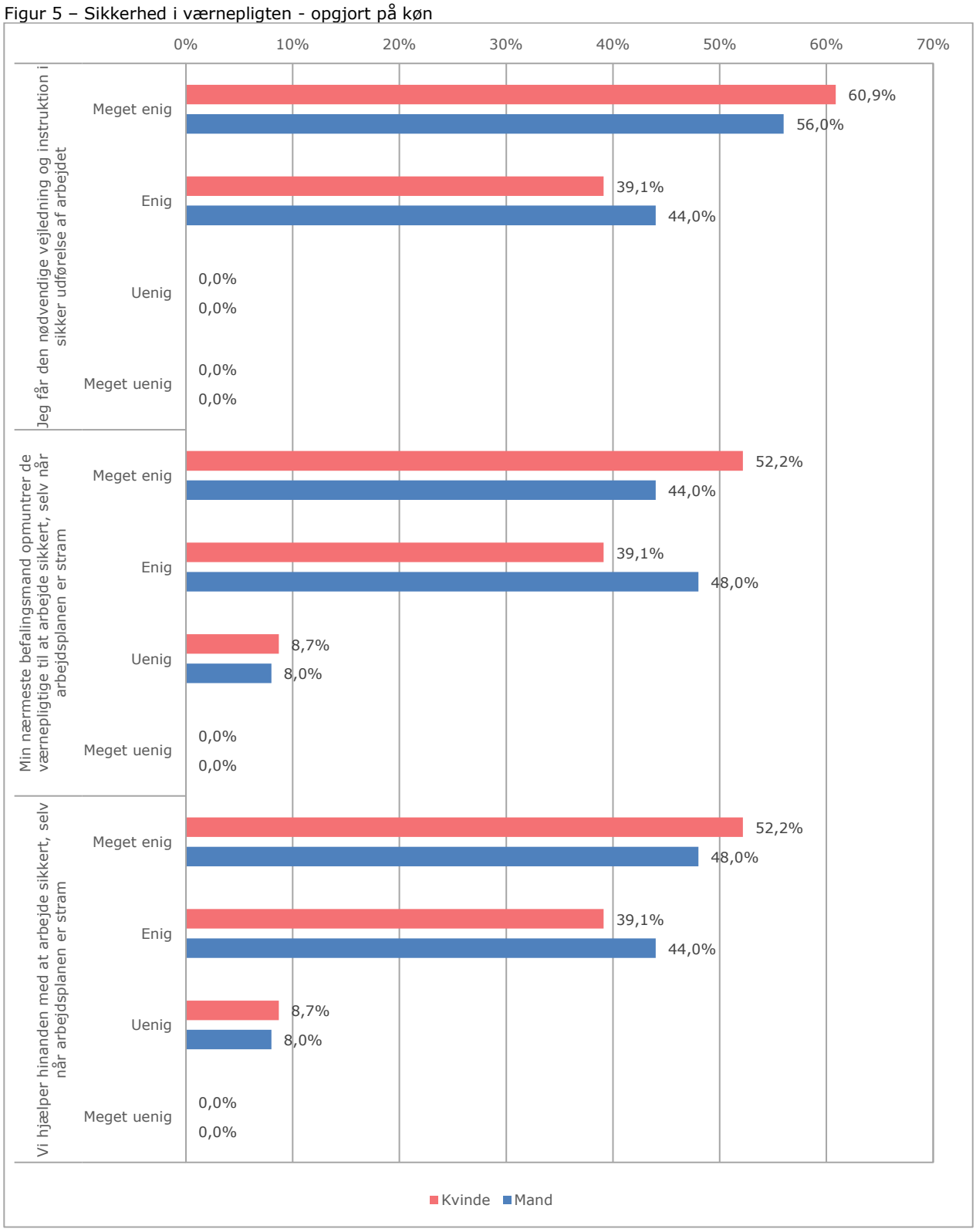

Smerter i værnepligten

Figur 6 viser en oversigt over de værnepligtiges oplevelse af smerter i værnepligten. En relativt stor andel af de værnepligtige har en oplevelse af at være generet af smerter under deres værnepligt.

Figur 6 – Har du inden for de seneste 14 dage været generet af følgende - opgjort på køn

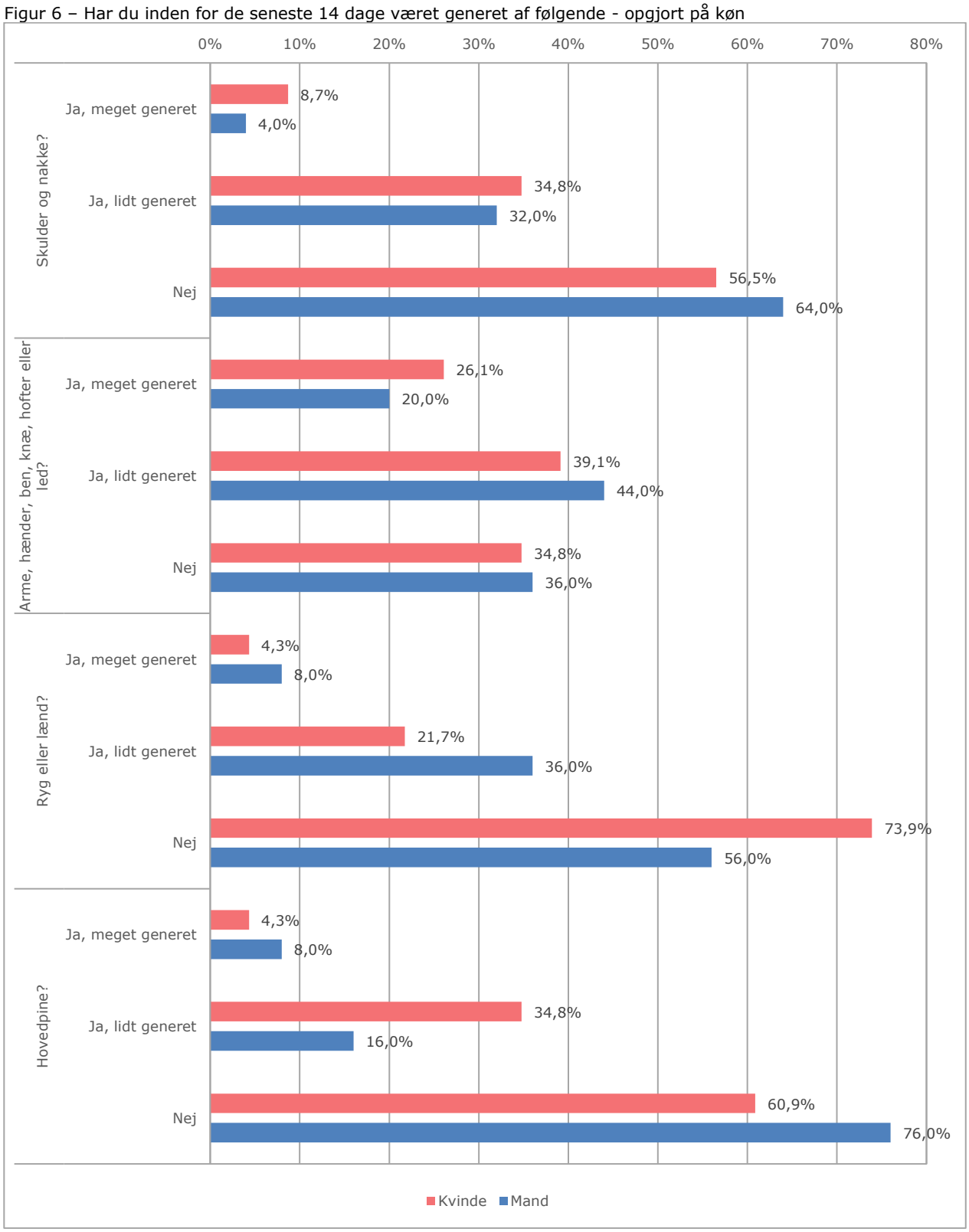

Nærmeste befalingsmænd og kultur

Tabel 2 viser en oversigt over resultatet på spørgsmål om de værnepligtiges nærmeste befalingsmænd og kulturen under værnepligten.

Generelt er de værnepligtige positive, når spørgsmålene gælder deres nærmeste befalingsmænd samt kulturen på tjenestestedet.

Tabel 2 – Nærmeste befalingsmænds rolle, det sociale fællesskab og kulturen på tjenestestedet - opgjort på køn

I hvilken grad har du oplevet		I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke
at dine nærmeste befalingsmænd skaber en god relation blandt de værnepligtige i gruppen?	Kvinder	30,4%	56,5%	13,0%	0,0%	0,0%
	Mænd	56,0%	36,0%	4,0%	4,0%	0,0%
	Total	43,8%	45,8%	8,3%	2,1%	0,0%
at dine nærmeste befalingsmænd har en god og konstruktiv tone?	Kvinder	21,7%	78,3%	0,0%	0,0%	0,0%
	Mænd	56,0%	24,0%	16,0%	4,0%	0,0%
	Total	39,6%	50,0%	8,3%	2,1%	0,0%
at dine nærmeste befalingsmænd i videst muligt omfang er god til at tage hensyn til dine og de andre værnepligtiges udfordringer?	Kvinder	26,1%	47,8%	26,1%	0,0%	0,0%
	Mænd	52,0%	32,0%	12,0%	4,0%	0,0%
	Total	39,6%	39,6%	18,8%	2,1%	0,0%
at dine nærmeste befalingsmænd tilpasser den fysiske træning, så du kan gennemføre træningen uden skader eller forværring af overbelastning?	Kvinder	30,4%	47,8%	21,7%	0,0%	0,0%
	Mænd	48,0%	28,0%	20,0%	0,0%	4,0%
	Total	39,6%	37,5%	20,8%	0,0%	2,1%
at dine nærmeste befalingsmænd lytter til de værnepligtige, når de siger fra/sætter grænser?	Kvinder	13,0%	47,8%	34,8%	4,3%	0,0%
	Mænd	48,0%	32,0%	12,0%	8,0%	0,0%
	Total	31,3%	39,6%	22,9%	6,3%	0,0%
at dine nærmeste befalingsmænd håndterer problemer og konflikter på en god måde?	Kvinder	21,7%	52,2%	17,4%	8,7%	0,0%
	Mænd	44,0%	40,0%	4,0%	12,0%	0,0%
	Total	33,3%	45,8%	10,4%	10,4%	0,0%
at du kan tale åbent om det, hvis du er presset?	Kvinder	21,7%	39,1%	30,4%	8,7%	0,0%
	Mænd	44,0%	24,0%	16,0%	12,0%	4,0%
	Total	33,3%	31,3%	22,9%	10,4%	2,1%
at du får hjælp og støtte i dagligdagen af de andre værnepligtige?	Kvinder	47,8%	34,8%	8,7%	8,7%	0,0%
	Mænd	48,0%	32,0%	20,0%	0,0%	0,0%
	Total	47,9%	33,3%	14,6%	4,2%	0,0%

Krænkende adfærd i værnepligten

De værnepligtige har svaret på 27 spørgsmål relateret til krænkende adfærd. De 27 spørgsmål består af 23 spørgsmål om 'uønsket seksuel opmærksomhed og chikane' samt fire spørgsmål relateret til henholdsvis diskrimination, mobning, trusler om vold og vold.

Spørgsmål om 'Uønsket seksuel opmærksomhed og chikane' er opdelt i tre kategorier – 'uønsket seksuel opmærksomhed', 'kønskrænkende adfærd' og 'seksuel tvang og bestikkelse'. Såfremt de værnepligtige sætter kryds ved én af disse typer af hændelser, vil de indgå i antallet af værnepligtige, der har oplevet mindst én hændelse.

Tabel 3 viser en oversigt over antal respondenter i værnepligtsundersøgelsen.

Tabel 3 – Antal respondenter - opgjort på køn

			FLYVEVÅBNET
Respondenter[2]	Kvinder	Respondenter	23
		Procent	47,9%
	Mænd	Respondenter	25
		Procent	52,1%
	Total	**Respondenter**	**48**

Tabel 4 viser en oversigt over antal værnepligtige, der har oplevet mindst én hændelse af uønsket seksuel opmærksomhed og chikane under deres værnepligt.

Tabel 4 – Respondenter med mindst én oplevelse af uønsket seksuel opmærksomhed og chikane - opgjort på køn

			FLYVEVÅBNET
Respondenter, der har oplevet mindst én hændelse[3]	Kvinder	Antal	8
		Procent	34,8%
	Mænd	Antal	6
		Procent	24,0%
	Total	**Antal**	**14**
		Procent	**29,2%**

I de følgende figurer (7-10) opgøres der både for de 23 spørgsmål om uønsket seksuel opmærksomhed og chikane samt de fire spørgsmål om diskrimination, mobning, trusler om vold og vold.

[2] Procenterne er beregnet ved at dividere antallet af kvindelige og mandlige værnepligtige med det totale antal værnepligtige deltagere.

[3] Procenterne er beregnet ud fra det antal kvindelige, mandlige og totale værnepligtige, der har svaret, at de har oplevet mindst én type hændelse, divideret med antallet af henholdsvis kvindelige, mandlige og totale antal værnepligtige respondenter.

Figur 7 viser forekomsten af uønsket seksuel opmærksomhed og chikane opgjort på kategorierne – 'kønskrænkende adfærd', 'uønsket seksuel opmærksomhed', 'seksuel tvang og bestikkelse' samt diskrimination, mobning, trusler om vold og vold.

Figur 7 – Forekomsten af uønsket seksuel opmærksomhed og chikane opgjort på kategorier samt diskrimination, mobning, trusler om vold og vold

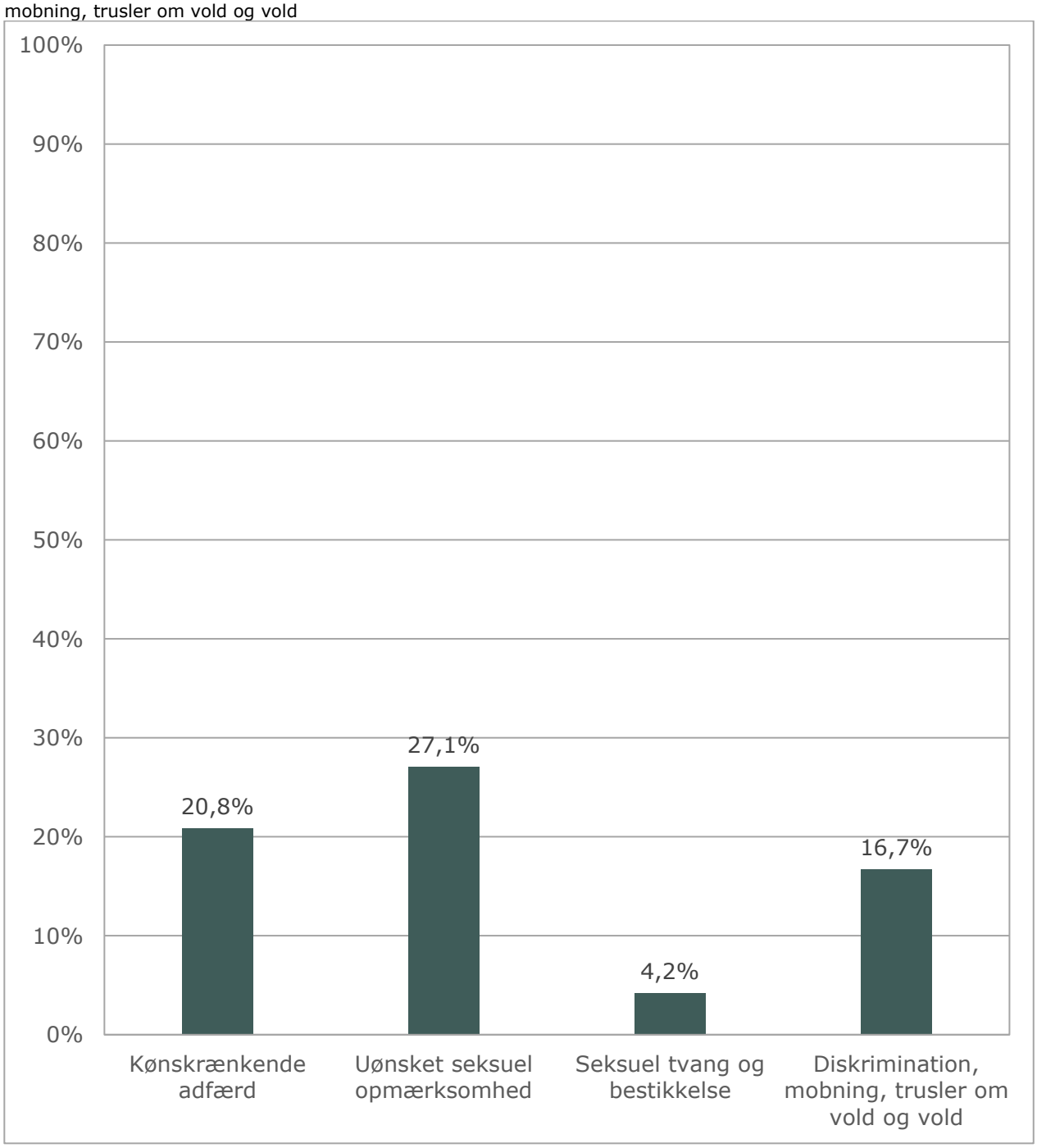

I figur 8 ses andelen af værnepligtige (både mænd og kvinder), der angiver at have oplevet forskellige typer uønsket seksuel opmærksomhed og chikane samt diskrimination, mobning, trusler om vold og vold. Det har været muligt i spørgeskemaet at angive flere typer.

Den hyppigst forekommende type er, at man har oplevet blikke med seksuelle undertoner (16,7%). Dernæst kommer seksuelle kommentarer (14,6%), samt at der er blevet talt nedsættende om kvinder/mænd (14,6%)[4].

Figur 8 – Andelen af værnepligtige, der angiver forskellige typer uønsket seksuel opmærksomhed og chikane samt diskrimination, mobning, trusler om vold og vold[5]

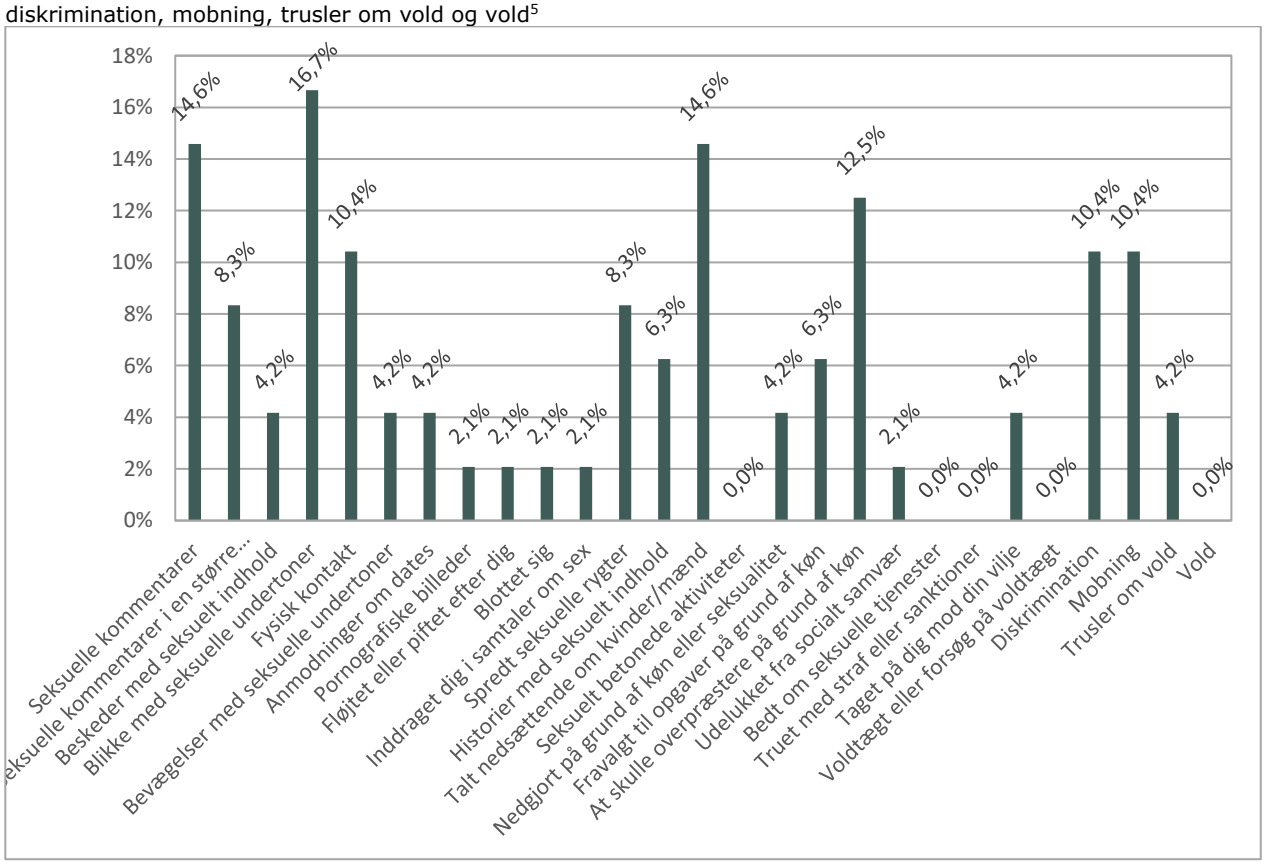

I figur 9 og figur 10 ses andelen af henholdsvis kvindelige og mandlige værnepligtige, der angiver at have oplevet forskellige typer af uønsket seksuel opmærksomhed og chikane samt diskrimination, mobning, trusler om vold og vold.

Hos de kvindelige værnepligtige er den hyppigst forekommende hændelse blikke med seksuelle undertoner (26,1%) og dernæst, at der er blevet talt nedsættende om kvinder/mænd (17,4%), samt at skulle overpræstere på grund af køn (17,4%).

Hos de mandlige værnepligtige, er den hyppigst forekommende hændelse seksuelle kommentarer (16,0%) og dernæst uønsket fysisk kontakt med seksuelle undertoner (12,0%), samt at der er blevet talt nedsættende om kvinder/mænd (12,0%)

[4] Procenten er beregnet ved, at dividere det antal respondenter, der har svaret bekræftende på en type uønsket seksuel opmærksomhed og chikane samt diskrimination, mobning, trusler om vold og vold, med det totale antal respondenter i undersøgelsen.

[5] Kategorier med få svar er følsomme overfor 'atypiske besvarelser', hvor der fx kan være svaret bekræftende på alle spørgsmål i spørgeskemaet.

Figur 9 – Andelen af kvindelige værnepligtige, der angiver forskellige typer uønsket seksuel opmærksomhed og chikane samt diskrimination, mobning, trusler om vold og vold

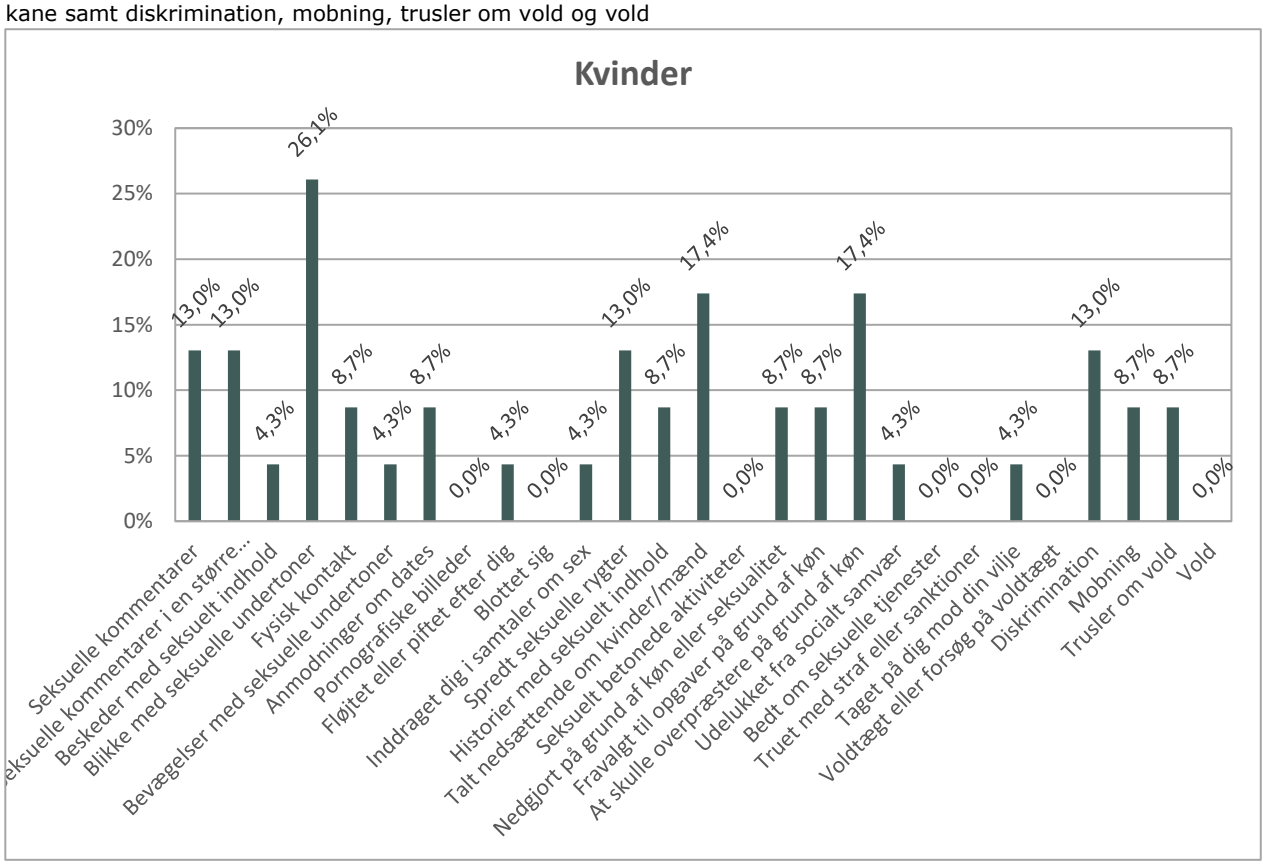

Figur 10 – Andelen af mandlige værnepligtige, der angiver forskellige typer uønsket seksuel opmærksomhed og chikane samt diskrimination, mobning, trusler om vold og vold

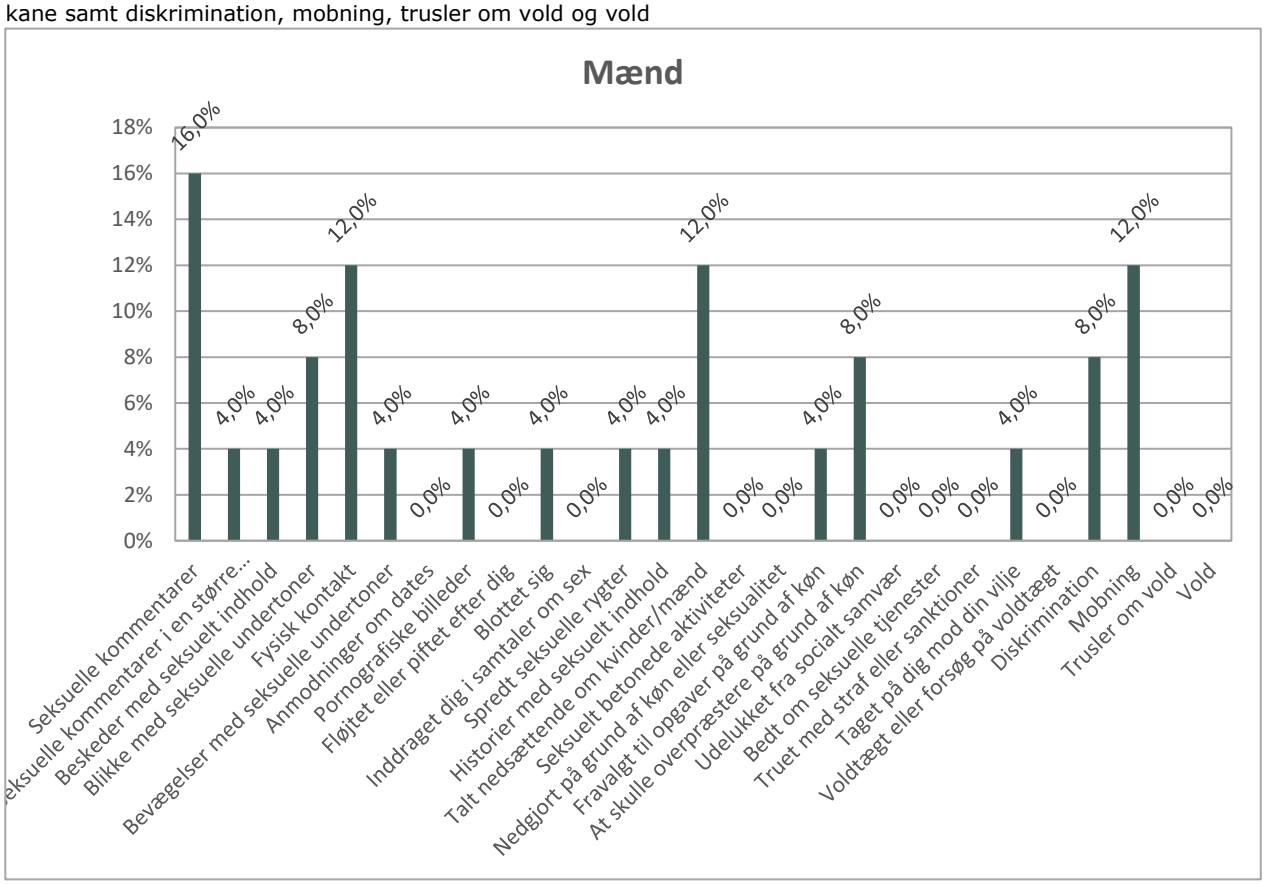

Figur 11 viser, hvem de værnepligtige har oplevet, at de er blevet krænket af. Det har været muligt for de værnepligtige at angive flere udøvere.

De værnepligtige angiver, at der oftest har været tale om en anden værnepligtig, der har udøvet uønsket seksuel opmærksomhed og chikane samt diskrimination, mobning, trusler om vold og vold (50,0%). Dernæst har det været en stuekammerat/lukafkammerat/stueformand (18,8%) eller en anden ansat på tjenestestedet (18,8%).

Figur 11 – Fordelingen af uønsket seksuel opmærksomhed og chikane samt diskrimination, mobning, trusler om vold og vold – opgjort på udøvere

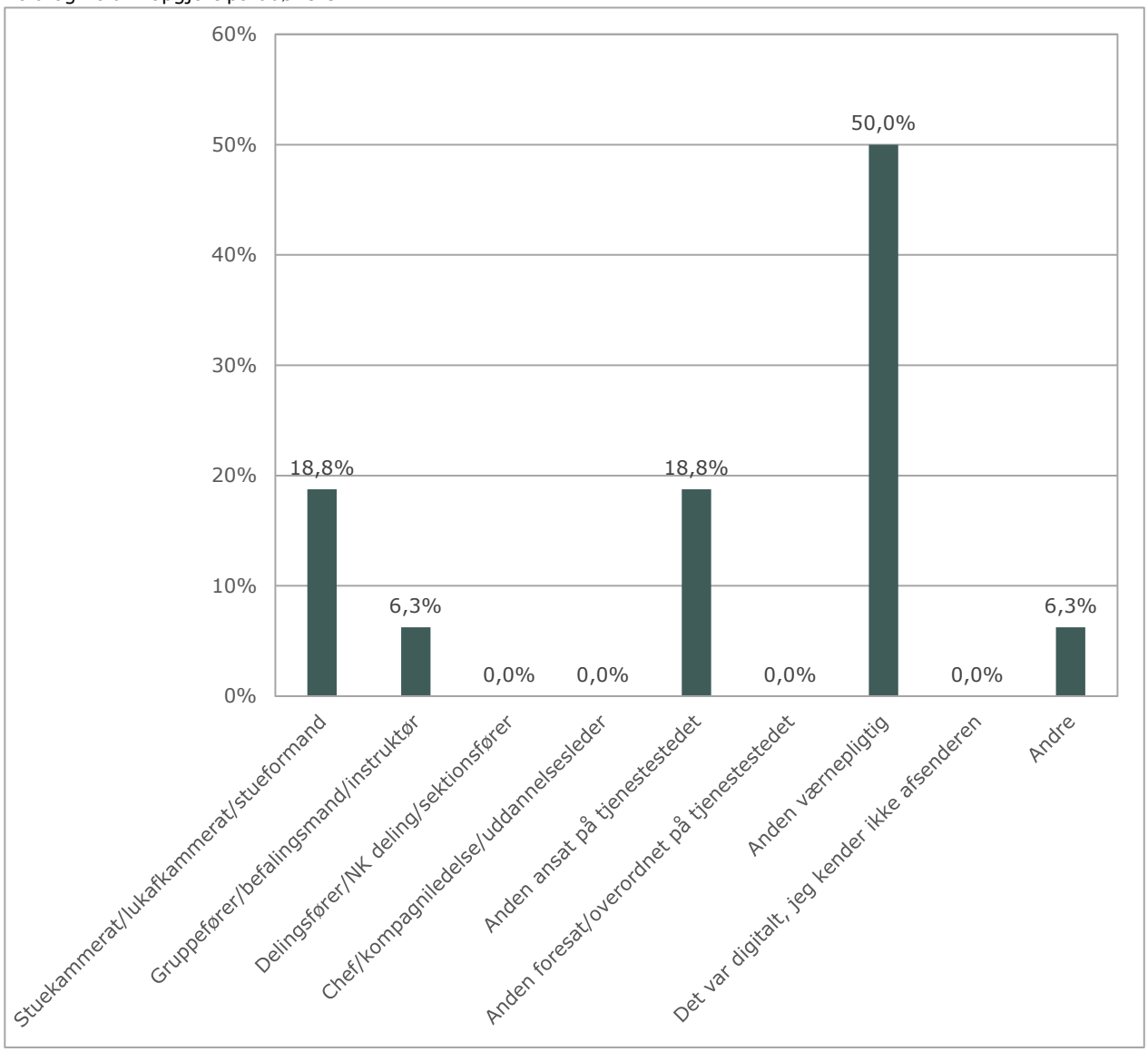

Spørgsmål om uønsket seksuel opmærksomhed og chikane i værnepligtsundersøgelsen følger den nye spørgeramme udviklet af NFA om uønsket seksuel opmærksomhed og chikane, der også bruges overfor de fastansatte. Resultaterne fra nærværende undersøgelse kan derfor ikke direkte sammenlignes med tidligere værnepligtsundersøgelser, der byggede på en ældre spørgeramme. Det er kun muligt at sammenligne de nye resultater med resultaterne på tre spørgsmål fra de tidligere undersøgelser – spørgsmål vedrørende 'kønskrænkende berøringer på arbejdspladsen / uønsket fysisk kontakt med seksuelle undertoner', 'trusler/sanktioner/seksuel tvang' og 'voldtægt eller voldtægtsforsøg'.

I tabel 5 ses de tre spørgsmål, som har været mulige at sammenligne på tværs af undersøgelser i henholdsvis 2019, 2021 og 2023. Spørgsmålene udviklet af NFA, som benyttes i værnepligtsundersøgelsen 2023, vurderes at give et mere retvisende billede af omfanget og karakteren af uønsket seksuel opmærksomhed og chikane.

Sammenligningen tyder på en stigning ved spørgsmålet om uønsket fysisk kontakt, der dog er behæftet med en række usikkerheder. NFA oplyser, at det må forventes, at brug af deres spørgeskema kan medføre, at flere vil angive, at have oplevet uønsket seksuel opmærksomhed og chikane.

Tabel 5 – Spørgsmål der kan sammenlignes mellem 2023 undersøgelsen, 2019 og 2021 undersøgelserne

	2019	2021	2023
Spg. om kønskrænkende berøringer på arbejdspladsen / uønsket fysisk kontakt med seksuelle undertoner	0 (0,0%)	0 (0,0%)	5 (10,4%)
Spg. om trusler/sanktioner/seksuel tvang	0 (0,0%)	0 (0,0%)	0 (0,0%)
Spg. om voldtægt eller voldtægtsforsøg	0 (0,0%)	0 (0,0%)	0 (0,0%)

For så vidt angår diskrimination, mobning, trusler om vold og vold, er spørgsmålene i værnepligtsundersøgelsen 2023 også blevet justeret, hvorfor det ikke er muligt at sammenligne resultaterne på tværs af undersøgelser.

Hjælpe- og støttemuligheder

Nedenstående figur 12 viser en oversigt over, hvem de værnepligtige har talt med om oplevelser af uønsket seksuel opmærksomhed og chikane samt diskrimination, mobning, trusler om vold og vold. Det har været muligt for de værnepligtige at afgive flere svar. De har hyppigst talt med en anden værnepligtig, en talsmand eller andre.

Figur 12 – Hos hvem har du søgt hjælp eller støtte - opgjort på køn

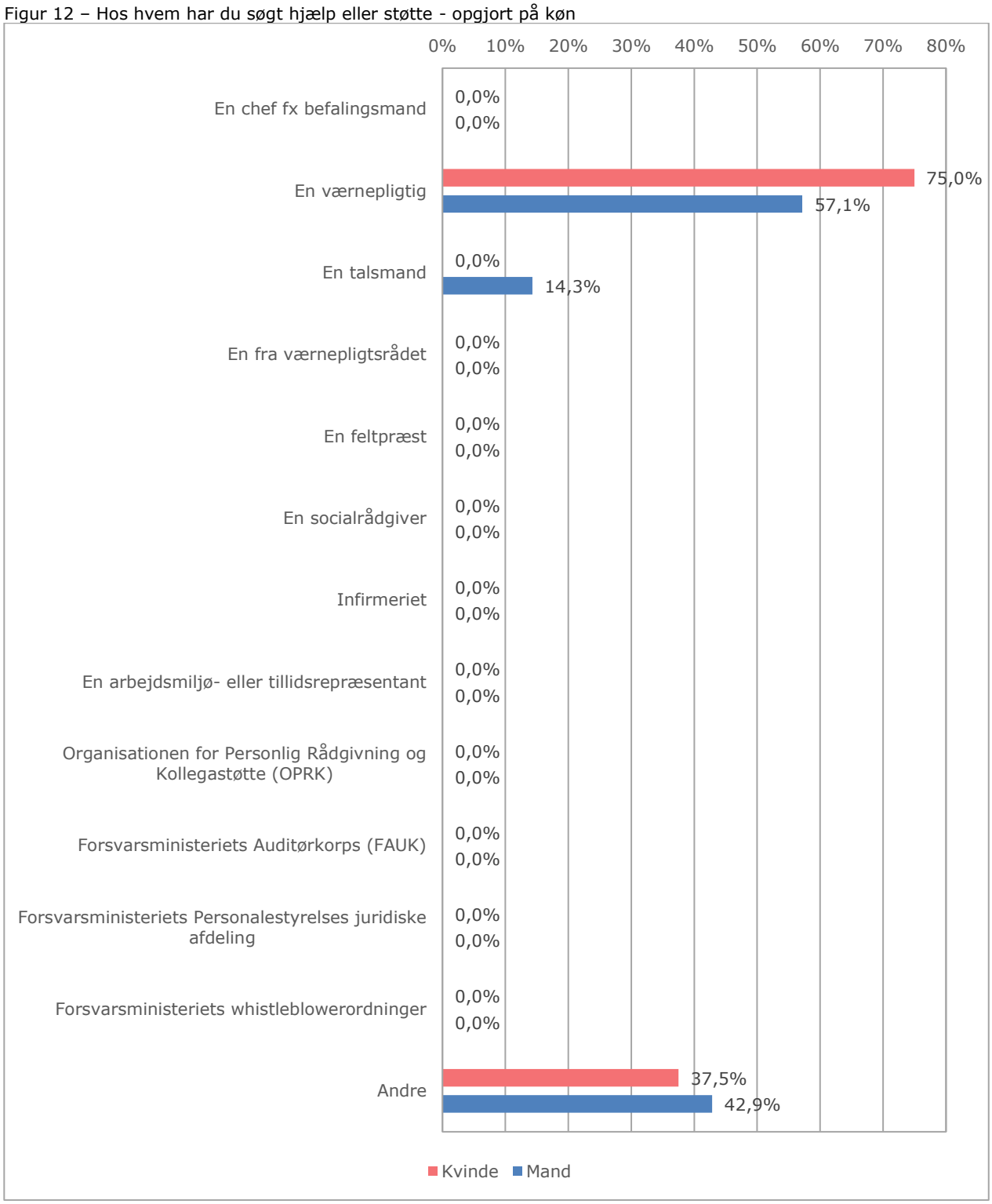

AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

Der er i Flyvevåbnet opnået en svarprocent på 82,8%, hvilket betyder, at knap en femtedel af de adspurgte værnepligtige ikke har besvaret spørgeskemaet. Det er uvist, om de manglende besvarelser har påvirket resultaterne i en overvejende positiv eller negativ retning. For at opnå endnu højere svarprocenter anbefales det at øge fokus yderligere på at motivere de værnepligtige til at svare på fremtidige undersøgelser.

Der har igennem hele processen været fokus på at bevare anonymiteten for de værnepligtige, der deltager i undersøgelsen. Af samme årsag oplyses deltagerne om, at det alene er systemadministrator fra FPS Center for HR-Rådgivning og Arbejdsmiljø, der kan trække data og udarbejde rapporter. Der udarbejdes kun rapporter, hvis det er muligt at opretholde anonymiteten for deltagerne.

Undersøgelse af værnepligtsuddannelsen, trivsel og krænkende adfærd gennemføres hvert andet år som spørgeskemaundersøgelse på internettet. Fjerde undersøgelse i rækken forventes gennemført i 2025.